

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr., za pol leta 1 gold. 30 kr. Spise in dopise prejema vredništvo, naročnino, oznanila pa prejema in oskerbuje razpošiljanje založništvo.

List 8.

V Ljubljani 15. aprila 1873.

Tečaj XIII.

Vstajenje.

Zakaj bi enkrat ne zapél,
Zakaj ne bil še kdaj vesel?
Pomlád nam cvetje povsod trósi,
Obleko novo zemlja nosi!

Obhaja se vstajenje še,
Potertim upanje dájé,
Da stvarnik stvári še pomaga,
Resnica čez hudobo zmaga.

* * *

Učiteljeva plača in še nekaj.

V bukvah kraljev se bere, da je Absalon, znan po svoji telesni lepoti, hoté spodriniti svojega očeta Davida s kraljevega prestola čakal ljudi pred sodno hišo, se prijazno z njim pogovarjal, vsakemu znal kaj lepega povedati, vsem se dobriskal in nestanovitno ljudstvo vsestransko dražil in podpihoval zoper njihovega dobrega kralja. Ta Absalon je živa podoba liberalizma, kateri stopa v lepi podobi in s priliznjenimi besedami pred učitelja, mu hribe in doline obeta zato, da bi ga rabil kot svoje orodje zoper cerkev in duhovščino in pri nas pa tudi zoper narod. —

V eno mer se kriči: — „Duhovni vam nič dobrega ne privoščijo, vse bi radi sami imeli, za večne hlapce bi vas radi rabili, večina dežel-

nega zbora med njimi odlični narodnjaki so v zvezi z njimi, kedaj bode učitelji vendar tako pametni, da bote spregledali“. To smo že tolikrat in tolikrat slišali, da se vsakemu gnjusi; do slednje čerke je že ves alfabet za same psovke na narodnjake porabljen; — pa to nič ne dé, vpiti in kričati se mora, in poslednjič ko' piščalka le zmirom poje in poje, se vendar usede sedaj ta, sedaj drugi tiček na limanco, in ker se skrivaj in bolj na tihem tudi čujejo besedo: „Und bist du nicht willig, so brauche ich Gewalt!“ — Učitelji so mislili, Bog vé, kako svobodno bodo v novi prosti éri, a dela se ž njimi, kakor deček s tičkom, kate-rega na nitko naveže in v vzrak spušča.

„Tiček moj, pojdi nazaj v varno kletko, tam imaš dovolj zobati; tam v prostem zraku ni za te; nevarni jastrobi in črni vranovi na te pazijo!“

Kar je pa učitelje popolnoma zbegalo, je to, ko so ti in taki mar-nji še združeni bili z obljubo boljše plače. Učitelji naj bi vendar spoznali nad tem liberalnimi govorniki svoje ljudomile prijatelje, nad svojimi starimi gospodarji pa le svoje trinoge in mučitelje in neusmiljene gospodarje! —

Tedaj tù revščina in podložništvo, tam pa svoboda in obilost. Volitev tedaj ni bila težka; večina učiteljev se je strastno prijela nove obetane zlate ére, in nezadovoljnost je bila toliko večja, kolikor dalje so bile duše v vicah daleč od svojega zaželjenega cilja. Tedaj toliko gibanja, tolike nezadovoljnosti, toliko hrupa med učiteljstvom, kakor n. p. pri kmečkem stanu po spremembah l. 1848. In to gibanje se še ni uleglo, tudi po deželah ne, kjer so učitelji že dosegli, kar se jim je obetalo še manj pa pri nas, ko še postava ni izpeljana; to gibanje se tudi ne bo uleglo, ker boj med vero in nejevero, kateri se tu bije, ne bo končan toliko časa, da se izpolnijo časi, in dokler bodo liberaluhi učitelje mogli rabiti za svoje orodje, toliko časa jih bodo rabili, ako ne v drugo, vsaj v toliko, da bodo nasprotnike od zadej napadali.

To je jedro vsega vprašanja, vse drugo so pa navidezni napadi — „Scheinmanöver“, — „versteckte Märsche“ itd. bi jih vojaki imenovali.

Ali bo vera ali nejevera, ali bo černih ali liberaluh v šoli vladal, to je bistvo vse šolske emancipacije. Ravno te dni se je pri nas po časopisih razpravljalo, da še ni dolgo tega, kar je šolska postava romala k ministerstvu na Dunaj. In kdo je tega vzrok? — Nihče drugi ne, kakor narodna stranka, in ako postava ne bo potερjena, bodo pa zopet krivi gotovo le narodnjaki. To je gotova resnica. — Sej to vsaki dan bemo, mora že tako res biti; — tako so po Ljubljani pripovedovali nekateri vsakemu učitelju, kdor jih je le hotel poslušati. In to že mora res biti, sej od teh ljudi ni drugega slišati, nego gola resnica, in iz njih diha čista ljubezen do učiteljev, — posebno do národnih. — Sicer so „No-

vice" to reč razjasnile, pa kaj to! — Stojte malo, sej je tudi „Tagblatt“ v saboto 29. sušca rekel, da se to ni nalašč zgodilo, in tega so krive neljube zamude in okoliščine, pa kdo bo verjel kaj takega, in vse to ne veljá nič!

Učitelji so enkrat zvedeli, da je narodna večina kriva, da se ni šolska postava predložila, in to je pglavitna reč: quod erat demonstrandum (to smo hoteli, da se zvé). — Tako se pri nas dela med učiteljem javno mnjenje, tako se pri nas odvrtačujejo učitelji od národne večine, tako se pri nas hujskajo učitelje zoper rodoljube, in to se vse zgodi, iz ljubezni in prijaznosti do učiteljev, in iz zgolj skerblijivosti, da bi jih obvarovali tistega, „Nationalitätenschwindel“, in da bi se jim vendar enkrat oči odperle, da bi tudi kranjski učitelji, enako drugim navduševali se za liberalizem, da bi popustili tisto sredovečeno zatemnjenost.

Nimam te navade, da bi rad sam od sebe govoril, ter nočem komarja posnemati, kateri je videti, da konja kujejo, tudi nogo pomolil, vendar ker se nekateri odveč pečajo z mojo osebnostjo, in mi tako preveč časti skazujejo in vzlasti pa, ker se narodno gibanje med učitelji, sedaj v prav ozkem krogu verší, oprostite mi, da sam od sebe nekaj govorim. — Moji politični nasprotniki so me med drugim obdolzili, da učiteljem nič ne privoščim, — in o tem nekaj besedi. Vprašati pa moram, ali res to sami verjamejo, kar drugim pripovedujejo; kdor hoče resnico vedeti, bode sam obstal, da je to zopet eno tistih sredstev, katerih se nekateri poslužujejo, da zakrivajo s tem svojo veternost, svojo neznačajnost in svoje merjenje do cerkve, katera sedaj ni nič bogata in veljavna. —

Pri prvem učiteljskem zboru l. 1868., katerega smo osnovali in sklicali trije ljublj. učitelji, izmed katerih sva dva sedaj naj starejša podučitelja na Kranjskem, predlagal sem jaz med drugim, da naj se učiteljeva in mežnarjeva plača ločite, to se z drugimi besedami hoče reči: učitelj naj bode plačan za učiteljsko službo; ako opravlja še katero drugo službo, naj se mu tudi to še plača, ali s drugimi besedami: učiteljstvo naj se od cerkvene službe v principu loči. — Da se bo to prej ali slej zgodilo, ni bilo težko naprej povedati; mislil sem si pa, vsakemu svoje, cerkvi, kar je cerkvenega, učitelju kar je učiteljevega. — Starejši učitelji so z glavami majali in rekli, pa kako bomo živeli, ako ne dobimo od cerkve svoje plače? . . . Ko se je ta reč pozneje razpravljala, so učitelji še le spregledali, kaj se to pravi stvar v principu ločiti, in da povsod veljá pravilo: kdor me plačuje, mi ukazuje. —

Toliko bolj so pa učitelji hrepeneli po novi šolski postavi in zapuščali svojo domovino iskat si drugej boljše kos kruha; in to prav za prav se ne more učiteljem v zlo šteti. — Kaj se pravi, za plačo mesece in leta čakati, sem si nam skušal, in vsa leta svojega učitelarenja še nisem

nikdar bil v sijajnih okolnostih, še manj kot moji tovarši. — Ako sem pa učiteljem pri marsikateri priliki rekel, da nikar se sami ne zametujte in ne hudujte se zaradi plače nad ljudmi, kateri vam niso nič žalega storili, že sem bil tisti, kateri ima sam vsega dosti, zaradi tega pa drugim nič ne privoščim. „Mi moramo streči tem, od katerih imamo kaj pričakovati zavrnilo se mi je nasproti. Vesvoljno nejevoljo sem pa zbudil, ko sem pri uč. zboru l. 1871. rekel, da učitelj shaja kakor vé in zna, da pa je njegova dolžnost, skerbiti za svoje. Kdo bi bil rekel huje? In poslednjič, ko so učitelji prošnjo naredili, naj se mežnarski prihodki, kjer so višji, kakor so strogo potrebni, vzamejo mežnarijam in dajo učiteljem, takrat bi me bili morda najraje iz sobe pahnili, ko sem terdil, da to ni po pravici. Prašajmo pa sedaj, kdo je imel kakor se sedaj kaže, več razuma za to, kar učitelju koristi, ali tisti, kateri je predlagal, da naj cerkvam ostane, kar je bilo nekdanj sklenjeno s cerkveno službo, z mežnarijo in orglarstvom, ali tisti, ki je hotel, da se cerkvam še to vzame kar imajo, da ne bo imel ne učitelj, ne cerkev ničesa. Učitelja naj zderžuje politična srenja, cerkvenika in orglavca pa farna srenja; cerkev ni kriva, da se to loči, ter je svoje premoženje dajala šolam, dokler so bile cerkvene, šola in cerkev ste bili v terdni zvezi; ker se pa to dvoje v nekaterih krajih še sedaj ne dá ločiti, in učitelju ne bo na škodo ali celo odveč, ako zraven svoje učiteljske plače dobiva še nekaj od cerkve, naj pa opravlja oboje služeb, ako ima za to veselje in zmožnost; cerkev dobí po tem takem delavcev, kateri ji bodo radi stregli, da si prihrané cerkveni zaslužek. — To so bili povsod moji vzori, po katerih sem deloval v javnosti, in nedoslednje nisem ravnal; vse to me je do dobrega izučilo; koliko pa je vredno tisto tako zvano javno mnenje, katero nadvladuje terorizem, pa ne razumnost.

Vsak čas to svoje prinaša, nova doba prinaša učiteljem t. j. nekatere res boljše plače, a v javnem življenji so prišli nekako z dežja pod kap. — Kar so pa že dobili od liberalne stranke, imajo to le kakor „Abschlagzahlung“ za svoje zasluge. Učitelji so pa tudi toliko prekanjeni, da si umejo stranke v svojo korist obračati in strežejo temu, od katerega več pričakujejo. Kar se jim je sedaj dalo ali bode še dalo, si pošteno zaslužijo, in ne bilo bi treba zaradi tega svoj plašč po vetru obračati in ako se nekatere občine res toliko vнемajo za šolo, zakaj pa same prostovoljno ne zboljšujejo plače, kakor je storilo ravno kar ljub. mesto? — „Ne moreme, nimamo“ — to je tû pa tam res, še bolj resnično je pa to, da za šolo nič ne marajo, najraje bi videli, da bi šole ne imeli. Pa tudi iz te tako pravične in potrebne vravnave kuje se orožje zoper narodno stranko. Pravi se: „Narodnjaki, tega ne bili nikdar storili“. — To je zopet ena tistih zvižoč, s katero se ljudem oči v pesek meče; kolikor pa jaz iz svoje skušnje vem, je ravno narobe. — Precej prvo

leto, so meni podučitelju letno plačo za 50 gl. zboljšali; mestni očetje so sami rekli, oglasi naj se, in precej mu bomo dali. In ko mi na prvo prošnjo dajo 50 gl. doklade, pristavil je g. poročevalec, takrat ranji g. Poklukar: „To imate sedaj za enkrat, v kratkem zboljšamo učiteljem vsem plačo“. Tudi mestna šola je od kupčijske zbornice natanko dobivala vsako leto 200 gold. nagrade za nedeljsko šolo. — Da je sedanji srenjski zbor učiteljem plačo zboljšal, je ukrenil ravno tisto, kar bi bili brez dvombe storili narodnjaki v enakih okoliščinah. — Tedaj le s pravico in poštenjem si pridobujmo priverženikov; laž ima kratke noge, in se zaverne na tega nazaj, kateri jo izusti, kakor pušica, katera od stene odleti.

Stranke morajo biti in v boju se razvija življenje, a naše orožje, naj bo moralno in kakor jaz sam za se tirjam svobodo v postavnih mejah in v privatnem življenju, tako je tudi rad drugim privošim, a nikdar v svojem življenji nisem drugače govoril in ravnal, kakor sem mislil, tudi se nisem dosihmal naučil resnice prikrivati, pa tudi v sedanjih okoliščinah ne mislim tega storiti.

M. Močnik.

Avstrija in Prusija.

(Zgodovinska primera.)

(Konec.)

Rekel sem že, da sedanje nemško carstvo ni federativna zveza nemških ljudstev, ampak nemška ljudstva in njih kralji in poglavarji so hoté ali nehoté prišli pod prusko vevlavl, tako da so v večjem podložništvu Prusom kakor je n. pr. Multansko in Vlaško turškem cesarstvu. Posamesni poglavarji vendar niso tako voljni, meni nič tebi nič upostat plačani namestniki cesarja Viljelma, kar pa jim se vé da, narodno-liberalni nemški listi prav za zelo vzamejo; različnost nemških plemen zadržuje, da severni Nemec ne more tako hitro prebaviti južnega Nemca; katoličani tudi v cesarju Viljelmune morejo videti naslednika rimsko-nemških cesarjev, k različnosti v plemenih pride tudi različnost v veroizpovedanji. Prusijas svojimi verskimi postavami ne žali le katoličane, temuč tudi protestante, kateri še svojo vero kaj cislajo, in je tedaj stopila v versto tistih vlad, katere napovedujejo vojsko kerščanski veri. Kedar enkrat Prusija doverši svojo nalogo, da vterdi kerščansko zavest med nemškimi narodi, zgine iz pozorišča svetovne zgodovine; preganjanje je še vselej kerščansko vero vterdilo, tako bo menda tudi sedaj, „et pastor recipit gregem et Germania regem!“